

**Meerjarenvisie 2017-2020**

**Haags Gemeentearchief**

# Inhoudsopgave

|                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------|----|
| <b>Woord vooraf</b>                                         | 3  |
| <br>                                                        |    |
| <b>I. Context en opdracht</b>                               |    |
| 1.1 Profiel                                                 | 4  |
| 1.2 Kaders                                                  | 6  |
| 1.3 Missie                                                  | 7  |
| <br>                                                        |    |
| <b>II. Accenten</b>                                         |    |
| 2.1 Collectie                                               | 8  |
| 2.2 Educatie en presentatie                                 | 10 |
| 2.3 Beschikbaarstelling en advisering                       | 12 |
| 2.4 Beheer en behoud                                        | 12 |
| 2.5 Toezicht en kaderstelling                               | 13 |
| <br>                                                        |    |
| <b>III. Bijzondere opdrachten</b>                           |    |
| 3.1 Leidschendam-Voorburg                                   | 15 |
| 3.2 Nederlands Muziek Instituut (NMI)                       | 16 |
| <br>                                                        |    |
| <b>IV. Speerpunten</b>                                      |    |
| 4.1 Nieuwe gebruikers                                       | 17 |
| 4.2 Het e-depot                                             | 19 |
| 4.3 Digitale ontsluiting                                    | 19 |
| <br>                                                        |    |
| <b>V. Positionering</b>                                     |    |
| 5.1 Het Haags Gemeentearchief als onderdeel van de gemeente | 20 |
| 5.2 De relatie tot de klant                                 | 21 |
| 5.3 De relatie tot maatschappelijke partners                | 23 |
| <br>                                                        |    |
| <b>VI. Uitvoering</b>                                       |    |
| 6.1 Organisatieontwikkeling                                 | 24 |
| 6.2 Financiering en realisatie                              | 25 |
| 6.3 Kwaliteit/jaarplannen/rapportages                       | 28 |

## Woord vooraf

Het Haags Gemeentearchief is hét archief van, voor en door de stad.

Met vele kilometers historische archieven en collecties met miljoenen documenten is het dé instelling die systematisch de Haagse geschiedenis documenteert. Authentieke bronnen worden hier verzameld, toegankelijk gemaakt en beschikbaar gesteld voor raadpleging. Bronnen worden in hun originele vorm aangeboden, maar steeds vaker ook digitaal.

Het Haags Gemeentearchief geldt als aanspreekpunt op het gebied van historische vragen voor burgers en instellingen. Als bijzondere opdracht heeft Den Haag het beheer van de oude archieven en collecties van buurgemeente Leidschendam-Voorburg. Ook is onze stad de thuisbasis van het Nederlands Muziek Instituut (NMI).

Medewerkers met specialistische kennis zorgen voor deskundig beheer, educatie, presentatie, beschikbaarstelling, advisering en toezicht. Samen met een groep van gemiddeld vijftig vrijwilligers wordt er werk gemaakt van het openbaar en toegankelijk maken van vele bronnen.

Speerpunten voor de komende jaren zijn het in contact komen met nieuwe gebruikers, de ontwikkeling en vormgeving van een e-depot en de digitale ontsluiting van collecties. Waar het *digitaliseren op verzoek* (DOV) al een miljoen scans opleverde in november 2016 is het nu zaak over te gaan op meer grootschalige digitalisering en zo online toegankelijk te maken waar mensen eerst hun huis, kantoor of school voor uit moesten komen.

Deze meerjarenvisie laat zien hoe het Haags Gemeentearchief de komende vier jaar invulling geeft aan haar taken en welke acties gepland zijn om ervoor te zorgen dat burgers van nu en de toekomst de geschiedenis van hun stad – en hun eigen geschiedenis daarin – zo goed mogelijk kunnen reconstrueren aan de hand van authentieke bronnen. Zo worden we met z'n allen betrokken bij en enthousiast gemaakt voor de geschiedenis van onze stad.

Joris Wijsmuller

## **I. Context**

### **1.1 Profiel van het Haags Gemeentearchief**

Het Haags Gemeentearchief is dé instelling in Den Haag, die systematisch de Haagse geschiedenis documenteert door het verzamelen van authentieke bronnen, door deze toegankelijk te maken en in originele of digitale vorm beschikbaar te stellen voor raadpleging en onderzoek aan burgers en onderzoekers. Bij het doen van onderzoek wordt advies en ondersteuning geboden.

De basis van het Haags Gemeentearchief wordt gevormd door het archief van de gemeente Den Haag, dat op grond van de Archiefwet na verloop van tijd onder beheer van het Haags Gemeentearchief komt. De kern van het Haags Gemeentearchief is dus het archief van de stad, en wel sinds de middeleeuwen.

In de 19<sup>e</sup> eeuw werd de culturele en historische waarde van het archief steeds belangrijker gevonden. In 1884 werd er voor het eerst een gemeentearchivaris in Den Haag benoemd. Opeenvolgende gemeentearchivarissen hebben een belangrijke rol gespeeld in het behoud van cultureel en historisch erfgoed, niet alleen door het aanleggen van belangrijke historische collecties voor het archief zelf, maar ook door werk te maken van de oprichting van het Gemeentemuseum en het Letterkundig Museum (thans Literatuurmuseum).

De collecties van het Haags Gemeentearchief zijn sinds 1884 belangrijk uitgebreid, niet alleen door overdracht van archieven door gemeentelijke diensten, maar ook door de verwerving van particuliere archieven, foto's, prenten en tekeningen, audiovisuele registraties, boeken, affiches en andere materialen. Sinds de opkomst van de computertechnologie wordt alles zoveel mogelijk ontsloten in databases en sinds de opkomst van internet wordt zoveel mogelijk beschikbaar gesteld via dat medium.

Het Haags Gemeentearchief is een culturele instelling die nauw samenwerkt met andere erfgoedinstellingen in de stad. Met de afdelingen Archeologie en Monumentenzorg van de gemeente en het Haags Historisch Museum bestaat inmiddels zo'n nauwe samenwerking dat de gewoonte is gegroeid om dit verband aan te duiden als de erfgoedpartners. Ook met historische verenigingen wordt in toenemende mate samengewerkt.

Gespecialiseerde conservatoren en collectiebeheerders zorgen voor deskundig beheer van de miljoenen unieke documenten – daaronder ook beeld- en geluidcollecties - in de depots onder het Spui. Beschikbaarstelling van deze informatiebronnen en educatie vormen belangrijke opgaven voor weer andere gespecialiseerde medewerkers.

Tegelijkertijd is het Haags Gemeentearchief een onderdeel van de gemeente Den Haag, met de belangrijke taak om ervoor te zorgen dat de informatie die de gemeente nu produceert over 1000 jaar ook nog beschikbaar is, waarbij de authenticiteit van die informatie wordt gegarandeerd.

In een digitale omgeving met zijn snelle veranderingen is dat een uitdaging. Het houden van toezicht en het geven van kaders zijn nodig om dat mogelijk te maken.

Het Haags Gemeentearchief heeft dus een veelzijdig profiel dat zich in een aantal kenmerkende taken laat vatten:

- beheer van de historische collecties van Den Haag
- documenteren van de geschiedenis van Den Haag
- educatie en presentatie
- beschikbaarstelling en advisering
- toezicht en kaderstelling

Het Haags Gemeentearchief moet daarbij grootschaligheid in miljoenen aantallen managen, waarbij het accent steeds meer verschuift naar digitale processen:

- vele kilometers historische archieven en collecties met miljoenen documenten
- honderdduizenden gebruikers van de online beschikbare documenten
- de noodzaak tot het digitaal ontsluiten van nog vele miljoenen documenten

Dankzij de enorme rijkdom aan bronnenmateriaal en de gespecialiseerde kennis van zijn medewerkers is het Haags Gemeentearchief het aanspreekpunt op het gebied van historische vragen voor burgers, (museale) instellingen, media en – uiteraard – de gemeente. Het Haags Gemeentearchief is hét kenniscentrum met betrekking tot de geschiedenis van Den Haag.

### ***Samenvattend***

Het Haags Gemeentearchief is een culturele instelling die miljoenen documenten verzamelt, beheert, ontsluit en presenteert, waardoor burgers en onderzoekers de geschiedenis van de stad en zijn inwoners kunnen reconstrueren. Het gebruikt moderne methoden en technieken waardoor dit in toenemende mate vanaf iedere plek ter wereld kan plaatsvinden. Het zorgt ervoor dat van moderne digitale archieven ook in de verre toekomst de authenticiteit kan worden gewaarborgd.

## **1.2 De kaders van het Haags Gemeentearchief**

De werkzaamheden van het Haags Gemeentearchief hebben een publiekrechtelijke – wettelijke – basis, de Archiefwet 1995. Op basis van deze wet worden normen gegeven voor de 'goede, geordende en toegankelijke staat' waarin de gemeente haar papieren en digitale archieven moet brengen en houden. Deze normen gelden dus al op het moment dat de informatie bij een gemeentelijke dienst binnenkomt of wordt gemaakt. Het college van burgemeester en wethouders geeft, op basis van de Archiefwet, als zorgdrager nadere invulling aan deze normen.

Na (doorgaans) twintig jaar komt de gemeentelijke informatie, die voor blijvende bewaring in aanmerking komt, onder beheer van de gemeentearchivaris. Vanaf dat moment is voor die informatie de Wet openbaarheid van bestuur niet meer van toepassing, maar geldt het openbaarheidsregime van de Archiefwet. Het uitgangspunt is dan volledige openbaarheid, met nog maar enkele mogelijkheden om die openbaarheid te beperken.

De Archiefwet regelt dat de gemeentearchivaris beheerder is van de archiefbewaarplaats en legt een aantal specifieke taken bij hem neer, waaronder het toezicht op de nog niet naar de archiefbewaarplaats overgebrachte archiefbescheiden. Tevens is de gemeentearchivaris op een aantal specifieke terreinen gemandateerd om namens het college van burgemeester en wethouders op te treden.

Ook andere wettelijke regelingen hebben bijzonder belang voor de werkzaamheden van het Haags Gemeentearchief. Dat geldt met name voor de wetten die de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en het hergebruik van overheidsinformatie regelen. De Auteurswet kent een specifieke bepaling die het archiefinstellingen mogelijk maakt om auteursrechtelijk beschermd materiaal te digitaliseren en in eigen huis te tonen. Voor het online tonen van materiaal dient onderzoek te worden gedaan naar rechthebbenden en moeten daarmee afspraken worden gemaakt.

Archieven en collecties van niet-overheid herkomst die voor de geschiedenis van Den Haag belangrijk zijn worden op basis van een privaatrechtelijke overeenkomst opgenomen in de archiefbewaarplaats. De mate waarin deze archieven en collecties openbaar zijn is vastgelegd in afspraken met de bewaargever of schenker.

### 1.3 De missie van het Haags Gemeentearchief

Voor het formuleren van de missie van het Haags Gemeentearchief is het niet voldoende om te wijzen naar het profiel of naar het wettelijk kader van de Archiefwet. De essentie van alle werkzaamheden voor behoud, beheer en beschikbaarstelling van miljoenen documenten is daar niet volledig uit te lezen. Die werkzaamheden hebben een doel, namelijk om de daarin besloten informatie nu en in de - verre - toekomst voor klanten raadpleegbaar te houden. Deze huidige en toekomstige klanten vormen daarmee de essentie van de missie van het Haags Gemeentearchief.

In een digitaal tijdperk, waarin het door hergebruik van informatie vaak niet meer duidelijk is of de informatie echt of gemanipuleerd is, wordt de betrouwbaarheid van informatie steeds belangrijker. Het Haags Gemeentearchief heeft daarom voor de klant ook de garantiefunctie van de authenticiteit van de geleverde informatie.

***Het Haags Gemeentearchief zorgt ervoor dat de burgers van nu en van de toekomst de geschiedenis van de stad - én hun eigen geschiedenis daarin - zo goed mogelijk kunnen reconstrueren aan de hand van authentieke informatiebronnen. Burgers worden actief betrokken bij en enthousiast gemaakt voor de geschiedenis van hun stad, zodat de historische dimensie van de stad een rol kan spelen in hun leven.***

In deze missie komt tot uiting dat de klant centraal staat en dat authenticiteit van informatie uitgangspunt is. Bij werkzaamheden aan de verschillende collectieonderdelen staat het belang van - huidige en toekomstige - klanten voorop. De keuze in prioriteiten zal dan ook worden gestuurd door de afweging welk profijt de klant daarvan heeft.

In de missie komt ook tot uiting dat het Haags Gemeentearchief klanten actief benadert en betreft bij de geschiedenis. De paradox van internet is, dat er zoveel informatie beschikbaar is, dat veel van de informatie niet meer wordt gevonden. Het passief aanbieden van informatie is niet meer genoeg. Het actief betrekken van klanten heeft daarom een plek gevonden in deze missie.

Het Haags Gemeentearchief speelt een rol in de identiteitsvorming van Den Haag. De historische dimensie maakt daarvan wezenlijk onderdeel uit. Kennis van de ontwikkelingsgeschiedenis van de eigen stad kan leiden tot grotere betrokkenheid bij die stad en een gedeeld identiteitsgevoel. Het Haags Gemeentearchief zal dit actief bevorderen.

Tenslotte: heel veel mensen hebben interesse in de geschiedenis, het is van belang deze interesse te kanaliseren. Geschiedenis is leuk en interessant, mits het op een doeltreffende manier wordt gepresenteerd. Het stimuleren van enthousiasme in het omgaan met de geschiedenis van de eigen stad is een wezenlijk onderdeel van de missie van het Haags Gemeentearchief. Hieruit blijkt ook de link met de visie van de Dienst Publiekszaken, waar het Haags Gemeentearchief onderdeel van uitmaakt, als geheel. Deze visie laat zich samenvatten als "Voor en met de stad". Het Haags Gemeentearchief is er voor Den Haag en kan niet zonder de input en medewerking van zijn inwoners en instellingen.

## II. Accenten

In de werkzaamheden van het Haags Gemeentearchief komen zowel de klant als de collectie altijd voor. Er moeten heel veel werkzaamheden worden verricht aan de collecties om de klant goed te kunnen bedienen. Daarvoor wordt er op verschillende terreinen geïnvesteerd en zijn er verschillende expertises in huis. Die belangrijke taken zullen de komende jaren gewoon doorgang vinden. Het is wel belangrijk om binnen die reguliere taken ook te komen tot stroomlijning, tot keuzes, die – gezien de situatie en de eisen van de tijd – profijt opleveren voor het behoud van de collectie, maar ook voor de dienstverlening aan de klant. De accenten die daarmee de komende jaren worden gelegd worden in deze paragraaf toegelicht. De zwaarste accenten ('speerpunten') worden toegelicht onder IV.

### 2.1 Collectie

#### *Versnelling in ontsluiting informatiebronnen*

De verschillende informatiebronnen moeten beschreven (ontsloten) worden. Daarvoor gelden internationale normen per informatiebron. Het ontsluiten van informatiebronnen is arbeidsintensief; het is belangrijk dat dit goed en nauwkeurig gebeurt om de zoekresultaten zo relevant en precies mogelijk te maken. Tegelijkertijd is er jaarlijks een autonome aanwas van nieuwe informatiebronnen. Dat is logisch, maar het betekent wel dat het werk nooit af is. Op dit moment is bij het Haags Gemeentearchief ca. 1,3 km archief niet of onvoldoende ontsloten, terwijl de jaarlijkse aanwas doorgaat. Dat vraagt om een keuze tussen diepgang en snelheid. De omvang van de verschillende collectieonderdelen was in 2016 als volgt:

| Onderdeel                                  | Omvang (2016)                         | Digitaal raadpleegbaar                                                 | % digitaal |
|--------------------------------------------|---------------------------------------|------------------------------------------------------------------------|------------|
| Foto's, prentbriefkaarten & negatieven     | 4.225.000 stuks                       | 209.523<br>(merendeel hoge resolutie)                                  | 5%         |
| Fotoalbums (+ hoeveel foto's)              | 357 albums<br>(40.603 foto's)         | 42 albums<br>(hoge resolutie)                                          | 12%        |
| Prenten & tekeningen                       | 15.500 stuks                          | 15.368<br>(lage res., veelal z/w)                                      | 99%        |
| Plattegronden                              | 2.400 stuks                           | 1.205 (merendeels hoge res.)                                           | 50%        |
| Affiches                                   | 40.200 stuks                          | 7.100<br>(merendeels lage resolutie)                                   | 18%        |
| Muziek                                     | 5.394 titels                          | 105 artiesten met hun<br>albums (raadpleegbaar op<br>studiezaal)       | ca. 2%     |
| Films & Video's                            | 3.902 stuks                           | 590 films + ca. 155 video's                                            | 19%        |
| Overige verzamelingen                      | 295 meter + 25 lades groot<br>formaat | niets                                                                  | 0%         |
| Boeken (Bibliotheek HGA)                   | 1.166 m                               | jaarboeken en verslagen                                                | 0-1%       |
| Kranten/tijdschr. (Bibl. HGA)              | 1.541 m                               | 26 jaar Haagse Courant                                                 | 0-1%       |
| Bibliotheek GA L'dam-<br>Voorburg          | 36 m                                  | 20 titels                                                              | 0-1%       |
| Bibliotheek NMI<br>(bladmuziek/literatuur) | 2.100 m                               | musica neerlandica<br>(30.000 titels, raadpleegbaar<br>via studiezaal) | 5%         |
| Archieven HGA (overheid)                   | 8.110 m                               | ca. 250 m.                                                             | 3%         |
| Archieven HGA (particulier)                | 4.307 m                               | enkele meters                                                          | 0-1%       |
| Archieven NMI                              | 1.900 m                               | enkele meters                                                          | 0-1%       |
| Archieven GA Ldam-Voorburg                 | 1.000 m                               | enkele meters                                                          | 0-1%       |

**1.**

**De strategie voor de komende jaren is om archieven minder diepgaand te ontsluiten, maar wel zo dat de klant er informatie aan kan ontleen. Op deze wijze beschikt de klant snel over basale informatie. Met gelijkblijvende arbeidscapaciteit voor deze werkzaamheden zal de komende vier jaar de achterstand in basale ontsluiting voor een groot deel worden ingelopen.**

Van informatiebronnen die online beschikbaar zijn is de beschikbare beschrijving soms zeer beperkt, ofwel omdat de tijd ontbreekt om uitgebreidere beschrijvingen te maken, ofwel omdat de gegevens (maker, jaartal, locatie e.d.) niet te achterhalen zijn.

Het Haags Gemeentearchief betreft al meer dan tien jaar een groep van gemiddeld vijftig vrijwilligers – thuis of bij het Haags Gemeentearchief – bij het toegankelijk maken van informatie. De conclusie van deze tien jaar is, dat veel mensen het leuk vinden om hieraan bij te dragen en dat de mogelijkheden om dit te benutten groter zijn dan in de huidige situatie al gebeurt.

**2.**

**De komende jaren zullen de mogelijkheden voor vrijwilligers om mee te werken aan het toegankelijk maken van collecties worden vergroot. Hiertoe zullen in de betreffende applicaties mogelijkheden voor crowdsourcing worden vormgegeven.**

***Het digitale proces als kernactiviteit***

Het Haags Gemeentearchief bereikt de meeste klanten via het online kanaal. Er zijn grote bestanden digitaal gemaakt door de digitalisering vanaf beschikbare microfiches te doen. Dit bracht bronnen snel online om aan de behoeften van klanten te kunnen voldoen, maar de kwaliteit en toegankelijkheid daarvan is niet altijd optimaal. Sinds 2013 biedt het Haags Gemeentearchief de service *digitaliseren op verzoek (DOV)*, waarbij klanten in het digitaal archievenoverzicht online kunnen aangeven dat ze een bepaald onderdeel willen laten scannen. Deze scans worden vervolgens online geplaatst, zodat ze voor iedereen beschikbaar zijn. In november 2016 overschreed het aantal scans de één miljoen.

Ondanks het feit dat beide vormen van digitaliseren – in 'bulk' en op verzoek – een belangrijke bijdrage hebben geleverd en nog leveren aan het goed bedienen van de klanten, kan er niet gesproken worden van voldoende resultaat. Belangrijke en veel geraadpleegde bestanden zijn nog niet digitaal beschikbaar en soms zelfs op de studiezaal niet helemaal in zelfbediening beschikbaar. Het uitgebreide notarieel archief is daar een voorbeeld van. Ook vanwege het behoud van vaak kwetsbare archiefstukken verdient de mogelijkheid van digitale raadpleging de voorkeur. Voor de vraaggestuurde digitalisering is het proces van digitalisering op verzoek nog niet toereikend; de wachttijden zijn te lang en de voortgang van het digitaliseringsproces is te traag.

**3.**

**Zowel de bulk-digitalisering als de doorlopende digitalisering op verzoek moeten geïntensiveerd worden om klanten goed te kunnen blijven bedienen. Hiervoor zal extra financiering noodzakelijk zijn. Het Haags Gemeentearchief maakt een plan om daar invulling aan te geven.**

**N.B. zie ook actiepunt 9.**

De voorbereiding en begeleiding van digitaliseringsprocessen en de kwaliteitscontrole na digitalisering vragen om inzet van een daartoe opgeleide vakkracht. Het niet goed beleggen van die taak heeft grote consequenties. De digitale opnamen moeten bovendien worden voorzien van de juiste metadata, zodat ze online goed vindbaar zijn.

**4.**

**De belangrijke expertise in het goed begeleiden van interne en externe digitaliseringprojecten zal worden belegd bij een aparte functionaris.**

## **2.2     Educatie en presentatie**

Historische educatie is nodig omdat de kennis over de geschiedenis vaak beperkt is en de kennis van de context waarin iets plaatsvond vaak ontbreekt. Educatie is het middel om daar iets aan te doen. Historische educatie dient ook om plezier in het omgaan met de geschiedenis te kweken en om bij te dragen aan de gedeelde identiteit van de Hagenaar. De historische informatiepunten (HIP's) die in de bibliotheken gevestigd worden – eind 2017 zullen dat er negen zijn – zijn uitstekende plekken om aan historische educatie te doen voor schoolklassen en buurtbewoners. Dat gebeurt samen met andere erfgoedinstellingen en historische verenigingen. De benutting van deze plekken kan nog verder vergroot worden.

Lezingen en cursussen en de samenwerking met culturele programma's zoals Cultuurschakel, Cultuurmenu en Cultuur op zijn Haags vormen andere educatie-instrumenten. Ook het benutten van de beschikbare kennis bij de totstandkoming van historische artikelen en publicaties gericht op het grote publiek, behoren tot het educatierepertoire. Voorbeelden daarvan zijn de wekelijkse historische rubriek *'Terugblik'* in de krant Den Haag Centraal en het *'Den Haag Boek'*. Talloze andere voorbeelden uit het verleden kunnen hierbij aangehaald worden. Verder worden er permanent exposities georganiseerd in *De Affiche Galerij* in de tramtunnel en in de lichtbakken in het Atrium van het stadhuis, waardoor het rijke bronnenmateriaal van het Haags Gemeentearchief wordt geëxposeerd en het publiek in de openbare ruimte wordt betrokken bij de historie. Ook het grote aantal bruiklenen aan museale instellingen binnen en buiten Den Haag draagt bij aan educatie op historisch gebied.

Om het effect te vergroten onderneemt het Haags Gemeentearchief educatieve activiteiten steeds meer in samenwerking met anderen. Met het Haags Historisch Museum, Bibliotheek Den Haag en de afdelingen Monumentenzorg en Archeologie van de gemeente Den Haag worden de HIP's opgezet. Samen met deze instellingen en de stichting Haagse Historie en Erfgoed is de lancering van het Haags Historische Magazine – eerste exemplaar 24 september 2016 – gerealiseerd. En samen met de hiervoor genoemde organisaties en alle historische vereniging in en rond Den Haag is [www.haagsehistorie.nl](http://www.haagsehistorie.nl) opgezet, het webportal voor alles wat met Haagse geschiedenis te maken heeft. Ook in andere presentaties wordt samengewerkt met historische verenigingen. De website [www.haagsebedrijventoen.nl](http://www.haagsebedrijventoen.nl) is een coproductie met de Stichting Haags Industrieel Erfgoed en [www.haagsegeschiedenis.nl](http://www.haagsegeschiedenis.nl) en [www.haagseverenigingen.nl](http://www.haagseverenigingen.nl) worden door enthousiaste vrijwilligers gevuld.

Kennis van methoden en technieken om bij verschillende groepen de historie van Den Haag middels educatie onder de aandacht te brengen is noodzakelijk, of het nu gaat om leerlingen van het primair onderwijs, krantenlezers, toevallige passanten, migranten of ouderen.

**5.**

**Het Haags Gemeentearchief zal – mede als gevolg van de uitbreiding van historische informatiepunten – meer educatieve activiteiten buitenshuis organiseren. Om dit mogelijk te maken zal er versterkt worden ingezet op samenwerking met historische verenigingen en erfgoedpartners in de stad.**

De zeer uitgebreide presentatie van het Haags Gemeentearchief op het web gebeurt volgens een stramien dat in hoofdlijnen zo'n 15 jaar geleden is ontwikkeld. De toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid ervan vraagt naar huidige normen om verbetering. Dat kan uiteenlopen van het kunnen relateren van foto's aan locaties in Google Maps, tot het via social media bereiken van nieuwe groepen. Samen met het Haags Historisch Museum, Bibliotheek Den Haag en de afdelingen Monumentenzorg en Archeologie zal worden gestreefd naar het via één platform ontsluiten van thematische websites, waarbij GIS-ontsluiting en Open Data belangrijke uitgangspunten zijn.

**6.**

**De gebruiksvriendelijkheid en toegankelijkheid van de informatie op internet wordt verbeterd, presentaties zullen ook via nieuwe kanalen en platformen worden gerealiseerd.**

### 2.3 Beschikbaarstelling, advisering en de functie van de studiezaal

De raadpleging en interpretatie van historische bronnen is vaak niet eenvoudig. De meeste documenten zijn niet online beschikbaar en het is vaak complex om documenten te vinden die tegemoet komen aan een specifieke onderzoeksvraag. Het proces van raadpleging van historische documenten wordt voor het publiek weliswaar zo makkelijk mogelijk gemaakt door ze te beschrijven in hun context en ze vervolgens voor raadpleging aan te bieden op de studiezaal, het blijven historische documenten: vaak zijn ze in moeilijk leesbare handschriften geschreven en is er historische kennis nodig om te kunnen bepalen wat hun betekenis is. Op de studiezaal van het Haags Gemeentearchief is deze kennis aanwezig. De studiezaal vervult daarmee een essentiële functie in de dienstverlening aan de klant.

Ook wordt advies gegeven over het volgen van de meest succesvolle zoekstrategieën. Bronnen zijn ooit opgesteld met een bepaald doel, maar bieden vaak de mogelijkheid om er informatie aan te ontfen in het kader van uiteenlopende onderzoeken. Het Haags Gemeentearchief ondersteunt het vinden van de juiste informatie door het produceren van informatiebladen en onderzoeksgidsen en door het geven van mondelinge adviezen. In de komende jaren zullen nieuwe onderzoeksinstrumenten voor specifieke doelen en doelgroepen worden vervaardigd en in eerste instantie gericht op migratiegeschiedenis.

Ambtelijk wordt er op dit moment gewerkt aan een voorstel voor het opnieuw positioneren van de verschillende functies in het Atrium van het stadhuis. Dit biedt een kans voor het verbeteren van de zichtbaarheid van de studiezaal, welke de laatste jaren is verminderd als gevolg van toevoeging van nieuwe soorten dienstverlening aan klanten in het Atrium. Voor de dienstverlening aan de klant is de locatie van de studiezaal belangrijk, vanwege de zichtbaarheid en de korte lijnen voor aanvoer van originelen uit de onder het Atrium gelegen archiefdepots.

**7.**  
**Voor specifieke doelen en doelgroepen worden nieuwe onderzoeksgidsen vervaardigd. In eerste instantie zullen die gericht zijn op de Haagse migratiegeschiedenis.**

### 2.4 Beheer en behoud

Het Haags Gemeentearchief beheert miljoenen unica, documenten en informatiebronnen die er niet meer zouden zijn als ze niet werden bewaard in de gemeentelijk archiefdepots. Het behoud van die authentieke documenten voor toekomstige generaties is een voortdurende zorg, omdat veel informatiedragers door organische en chemische processen onderhevig zijn aan intrinsiek verval. Het Haags Gemeentearchief zet – op basis van een informatiebehoudplan – in op preventie door goede depotomstandigheden en gebruik van zuurvrije verpakkingsmaterialen e.d.; dit om kostbare restauraties te voorkomen.

Door goede depotmaatregelen kan verval over zeer lange perioden worden vertraagd, soms tot duizenden jaren aan toe. Daarbij is de depotkwaliteit – de temperatuur en de relatieve vochtigheid in de depots – van doorslaggevend belang voor het behoud van de materialen. Het weren van vocht,

tegengaan van schimmelexplosies, voorkómen van schade door insecten, maar ook het voorkómen van verbrokkeling van documenten door te droge lucht is belangrijk. De archiefdepots van de gemeente Den Haag zijn goed ontworpen, maar de ontwatering rond het stadhuiscomplex is van slechte kwaliteit. Er zijn al verschillende lekkages geweest, waardoor materialen vochtschade hebben opgelopen.

Wanneer informatiedragers in een goed geklimatiseerd archiefdepot worden bewaard lopen ze het meeste risico op schade tijdens transport en bij raadpleging op de studiezaal. Bovendien is met name papier uit de periode 1840-1950 intrinsiek zwak en onderhevig aan autonoom verval. Ook voor moderne informatiedragers als film is een goede depotkwaliteit onvoldoende om het behoud te garanderen. Een belangrijke manier om een brug te slaan tussen de noodzaak van behoud en de noodzaak van toegankelijkheid is de informatiebronnen te digitaliseren. Wanneer een informatiebron eenmaal digitaal beschikbaar is, hoeft het origineel niet meer van zijn plek te komen, behoudens in zeldzame gevallen (tentoonstelling, wetenschappelijk onderzoek e.d.).

Het programma *digitaliseren op verzoek* (DOV) geeft invulling op beperkte schaal: individuele verzoeken van klanten per e-mail om een kopie van een archiefdeel. Voor een goede ondersteuning van beheer- en behoud is echter bulkdigitalisering nodig: grote veel geraadpleegde belangrijke bestanden zoals het notarieel of rechterlijk archief zouden in beginsel niet meer in origineel geraadpleegd moeten worden. Bulkdigitalisering van deze bestanden betekent een enorme verbetering op de mogelijkheden van behoud, maar ook van raadpleging!

**8.**

**Uit een oogpunt van behoud van archiefstukken is bulkdigitalisering nodig. Dit geldt niet alleen voor belangrijke bestanden in de archiefbewaarplaats, maar bijvoorbeeld ook voor het bouwdoossierarchief, dat nog bij de betreffende dienst berust. Dat bestand lijdt dagelijks aanzienlijke schade door raadpleging en kopiëring.**

**N.B. zie ook actiepunten 4.**

## **2.5 Toezicht en kaderstelling**

De taken van de gemeentearchivaris op het gebied van toezicht en kaderstelling op het gemeentelijk archief- en informatiebeheer vinden plaats op grond van de Archiefwet 1995. De enorme dynamiek van digitaal informatiebeheer maakt deze taak noodzakelijker dan ooit. De paradox van digitaal informatiebeheer is, dat er tot in de eeuwigheid acties moeten plaatsvinden om het behoud van digitale informatie zeker te stellen, maar ook dat daardoor de kans op het verlies van die informatie op termijn groter is dan ooit te voren. Het Haags Gemeentearchief heeft mede aan de basis gestaan van de introductie van een documentmanagementsysteem (DMS) bij de gemeente Den Haag, waarin steeds meer procesgebonden informatie gecontroleerd digitaal wordt opgeslagen. Dit is een noodzakelijke voorwaarde om vorm te kunnen geven aan duurzaam digitaal beheer.

Tot april 2016 stond het DMS onder beheer van het Haags Gemeentearchief en op dat moment waren er meer dan 18 miljoen digitale documenten in opgeslagen. In verband met bundelingsproces van bedrijfsvoeringsactiviteiten is de verantwoordelijkheid voor het DMS naar de bedrijfsvoeringskolom verplaatst. Het toezicht en de kaderstelling voor '*digitale duurzaamheid*' vindt door het Haags Gemeentearchief plaats.

**9.**

**Het Haags Gemeentearchief zorgt – in overleg met de verantwoordelijke voor informatiebedrijfsprocessen – dat wordt voldaan aan externe kaders (waaronder Archiefwet 1995, NEN-ISO 15489, Richtlijn Metagegevens Overheidsinformatie) en interne kaders (waaronder Archiefverordening Den Haag, Besluit Informatie- en Archiefbeheer).**

Naast een toename van de opslag van digitale procesgebonden informatie, is er nog veel materiaal in papieren vorm aanwezig bij de gemeentelijke diensten, waarvan het merendeel op termijn vernietigbaar is. De Archiefwet biedt de mogelijkheid van vervanging, ook wel substitutie genoemd. Hierbij wordt de papieren drager vervangen door een digitale, waarmee deze laatste de status van origineel verkrijgt en de oorspronkelijke papieren versie vernietigd mag worden. Voor de bedrijfsvoering (digitaal werken) en voor het archiefbeheer (opslagruimte in met name de depots van de diensten) zijn hiermee belangrijke voordelen te behalen.

**10.**

**Het Haags Gemeentearchief zal zich proactief, gevraagd en ongevraagd, inzetten om te komen tot een vergroting van het aantal substitutieprojecten bij de gemeentelijke diensten.**

De digitale wereld vraagt, meer dan de analoge wereld, om implementatie van behoud – en beheermaatregelen aan de bron. De verantwoordelijkheid om dat te doen berust bij de verantwoordelijken van de specifieke bedrijfsprocessen, daarin ondersteund door de bedrijfsvoeringskolom met instrumenten als het DMS.

Daarbij is het van belang dat de authenticiteit van digitale informatie kan worden getoetst. De informatiehuishouding dient zo te zijn ingericht dat de organisatie werkt in overeenstemming met de wet- en regelgeving. Om te zorgen dat de informatie die ontvangen en gebruikt wordt betrouwbaar is en een zekere kwaliteit heeft, dient er aan de informatiehuishouding een kwaliteitssysteem te hangen. De methodiek – in dit geval het toetsingskader – van de gemeentearchivaris hangt hier nauw mee samen.

Het sluitstuk van het DMS is het e-depot, het geheel van omgeving en acties, die het duurzaam beheren en raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden mogelijk maakt. Er zijn daarvoor verschillende conceptuele varianten die uitgewerkt moeten worden en waarvan er één, die passend is bij de Haagse informatiearchitectuur, moet worden geïmplementeerd. Opgedane kennis wordt gedeeld binnen archievenland en met name in metropoolverband.

**11.**

**Het Haags Gemeentearchief verricht onderzoek naar de verschillende wijzen waarop een e-depot conceptueel optimaal kan worden gepositioneerd in de informatiearchitectuur van de gemeente Den Haag, neemt daartoe deel in landelijke overleggen en zorgt in overleg met de bedrijfsvoeringskolom voor implementatie van een e-depotfunctionaliteit. Dit vormt een speerpunt in de komende jaren (zie blz. 19).**

**III. Bijzondere opdrachten**

Het Haags Gemeentearchief heeft twee bijzondere opdrachten. De eerste is het beheer van de oude archieven en collecties van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Ten tweede is het gemeentearchief de thuisbasis van het Nederlands Muziek Instituut (NMI).

**3.1 Leidschendam-Voorburg**

Sinds 1 januari 2015 is het Haags Gemeentearchief verantwoordelijk voor het beheer van de historische archieven en collecties van de gemeente Leidschendam-Voorburg. De dienstverlening ten aanzien daarvan vindt plaats op de studiezaal van het Haags Gemeentearchief. De gebruikte applicaties worden geharmoniseerd. De gemeentearchivaris van Den Haag is tevens gemeentearchivaris van Leidschendam-Voorburg en het personeel van de gemeente Leidschendam-Voorburg is overgegaan naar de gemeente Den Haag. Alle wederzijdse afspraken zijn geregeld in een convenant tussen beide gemeenten.

Een deel van de historische archieven en collecties – ca. 1.000 meter – van de gemeente Leidschendam-Voorburg is overgebracht naar de archiefbewaarplaats van de gemeente Den Haag. Het Haags Gemeentearchief is verantwoordelijk voor het beheer van deze archieven en collecties, de acquisitie van nieuwe onderdelen en de dienstverlening.

Daarnaast houdt de gemeentearchivaris toezicht op het informatie- en archiefbeheer in de gemeente Leidschendam-Voorburg, op dezelfde wijze als dat gebeurt in Den Haag.

**12.**

**De gemeente Den Haag is op basis van een convenant met de gemeente Leidschendam-Voorburg volledig verantwoordelijk voor de historische archieven en collecties van die gemeente, die bij het Haags Gemeentearchief berusten. In beginsel worden ook nieuwe onderdelen van archieven en collecties daarheen overgebracht. Een knelpunt is dat de huidige archiefbewaarplaats praktisch vol is. Door schoning, vernietiging en digitalisering van archieven kan hierin ruimte worden geschapen.**

### 3.2 Nederlands Muziek Instituut (NMI)

Het NMI was tot 2013 een zelfstandige stichting, aangewezen als sectorinstituut voor het muziekerfgoed met financiering door het Rijk en de gemeente Den Haag. Na een intensieve reorganisatie is het NMI sinds 2016 onderdeel van het Haags Gemeentearchief. Per 1 januari 2016 is het personeel formeel in dienst van de gemeente Den Haag en opgenomen in de formatie van het Haags Gemeentearchief. De financiering van het NMI is uit het Kunstenplan gehaald en vindt plaats op basis van een convenant met de dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn. Deze nieuwe stabiele situatie biedt kansen om het profiel van het NMI opnieuw aan te scherpen en de belangrijke taken op het gebied van verwerving, beheer, ontsluiting, en presentatie van muzikaal erfgoed verder uit te bouwen.

De positie van het NMI binnen het Haags Gemeentearchief is een bijzondere. Het is een nationale instelling, die – nu in afgeslankte vorm – wordt gefinancierd door de gemeente Den Haag. Het grootste deel van de collectie is eigendom van de gemeente Den Haag. Het NMI is in Nederland de belangrijkste instelling op het gebied van muzikaal erfgoed met – zowel in Den Haag als landelijk – een enorm netwerk in het muziekveld. Het is daarom van belang dat het NMI een eigen presentatie- en communicatiekanaal behoudt. De directeur Collecties van het NMI is het primaire aanspreekpunt voor muzikaal Nederland op het gebied van muzikaal erfgoed. Zowel de digitale nieuwsbrief als de website van het NMI worden voortgezet. Tegelijk worden bedrijfsprocessen, die niet zichtbaar zijn voor de klant, zoveel mogelijk geharmoniseerd.

De concentratie van muziekcollecties van Bibliotheek Den Haag en het Koninklijk Conservatorium in de Centrale Bibliotheek, op het moment dat het conservatorium aan het Spui gehuisvest wordt, biedt ook voor het NMI een uitgelezen kans om de presentatie en het gebruik van de collecties een verdere impuls te geven.

#### 13.

**Het Nederlands Muziek Instituut heeft als belangrijkste muzikale erfgoedinstelling van Nederland een eigen netwerk en presentatie. Bedrijfsprocessen worden zoveel mogelijk geharmoniseerd. De toegevoegde mogelijkheden van het Haags Gemeentearchief en Bibliotheek Den Haag worden zoveel mogelijk benut om de functie van het NMI gestalte te geven.**

#### **IV.     Speerpunten**

Het Haags Gemeentearchief heeft de komende vier jaar een drietal bijzondere accenten – ‘speerpunten’. In beginsel maken deze deel uit van de reguliere taken. Maar vanwege het bijzondere belang op dit moment en de noodzaak om daar versnelling in aan te brengen, worden ze als speerpunten benoemd.

Ze vereisen nu extra inzet, maar leiden daarna tot verlichting op verschillende punten. Deze bijzondere accenten zijn:

- contact maken met nieuwe gebruikersgroepen
- ontwikkeling van het e-depot
- versnelde digitalisering van archieven en collecties

##### **4.1     Nieuwe gebruikers**

Het Haags Gemeentearchief heeft in de eerste 80 jaar van zijn bestaan klanten aan informatie geholpen door originelen ter inzage te geven op de studiezaal. In de vier decennia daarna is er druk gewerkt aan het via microfiches beschikbaar stellen van veel gebruikte materialen. Pas ongeveer 15 jaar worden gedigitaliseerde bronnen online getoond. Door die ontwikkeling is het aantal raadplegers van microfiches, archiefbronnen en van originele beeldcollecties afgenomen ten gunste van de raadpleging op afstand. Verreweg het grootste deel van de online getoonde bronnen betreft beeldmateriaal en akten van de burgerlijke stand.

Waar de gebruikers van de studiezaal over het algemeen al wat ouder zijn en bezig zijn met de constructie van een 'verhaal' – bijvoorbeeld de geschiedenis van hun familie of van hun huis – zijn de raadplegingen van het online beeldmateriaal vaak losstaand en incidenteel. De groep die online raadpleegt is niet bekend qua leeftijd of onderzoeksdoel. Wel weten we dat er nog een groot potentieel is aan latent historisch geïnteresseerden, die weinig aansluiting hebben met historische kennis of informatie. Het Haags Gemeentearchief zal de komende jaren inzetten op het bereiken van groepen uit die categorie. Daarnaast wordt zowel nieuw wetenschappelijk onderzoek als nieuwe vormen van publicatie van wetenschappelijk onderzoek gestimuleerd.

In de 14 bibliotheken wordt gebouwd aan een netwerk van historische informatiepunten (HIP's). Kenmerk van de bibliotheken is dat er een enorme hoeveelheid en een grote diversiteit aan mensen over de vloer komt: hoog- en laagopgeleid, jong en oud. De HIP's worden vormgegeven in samenwerking met de bibliotheek, de afdelingen Archeologie en Monumentenzorg van de gemeente Den Haag en het Haags Historisch Museum en confronteren het publiek en passant met geschiedenis.

De uitdaging bestaat er vervolgens in om de HIP's ook succesvol te laten zijn in het leggen van contact met de voorbijganger. Daarvoor is meer nodig dan een fysieke plek met een historische presentatie: er moet contact worden gelegd van mens tot mens.

In samenwerking met de medeorganisatoren en historische verenigingen zal worden georganiseerd dat er in ieder Hip naast een aanbod van cursussen en andere activiteiten ook geïnformeerde vrijwilligers zijn om mensen te betrekken bij de geschiedenis van hun stad en hen te wijzen op de mogelijkheden op historisch gebied.

**Speerpunt 1.a**

**De historische informatiepunten gaan in samenwerking met geïnformeerde vrijwilligers van de historische verenigingen in Den Haag bemenst worden om bezoekers te betrekken bij de geschiedenis van de stad.**

De naoorlogse geschiedenis van Den Haag kenmerkt zich sinds de jaren 60 door een grootschalige instroom van arbeidsmigranten: aanvankelijk Chinezen, Grieken, Portugezen, Italianen en Spanjaarden, later Marokkanen en Turken en nog weer later migranten uit Polen en andere Oost-Europese landen. Andere groepen migranten kwamen om politieke redenen – de onafhankelijkheid van Indonesië en later van Suriname – of om te ontkomen aan armoede of vervolging. Van de eerste groepen migranten zijn al verschillende nieuwe generaties in Den Haag geboren en opgegroeid.

De stad is in 50 jaar van samenstelling veranderd: meer dan 50% van de Haagse bevolking heeft een migratie-achtergrond. Het is niet automatisch dat het Haags Gemeentearchief wordt gezien als de bewaarder van de eigen geschiedenis. Er is dus meer contact nodig. Daarnaast is er een extra uitdaging: de informatiebronnen in het Haags Gemeentearchief over de migratiegeschiedenis moeten worden uitgebreid en verdiept. Om de geschiedenis van nieuwe Hagenaars te documenteren is een proactieve houding nodig. Er is de afgelopen jaren al veel inspanning gedaan om historische informatiebronnen te verwerven die inzicht geven in migratiegeschiedenis. Anders dan vroeger is nu de uitdaging om de migratiegeschiedenis actief en met behulp van individuele inwoners te documenteren in woord en beeld, onder andere door middel van een oral history programma. Als het Haags Gemeentearchief dit succesvol doet, zal het in staat zijn om de informatie te presenteren op websites, in tentoonstellingen en tijdens lezingen, zodat een beter bewustzijn van de eigen (migratie-) geschiedenis in Den Haag ontstaat. Op deze wijze kunnen ook initiatieven uit migrantengroepen om de eigen geschiedenis te verbeelden worden ondersteund.

**Speerpunt 1.b**

**Het Haags Gemeentearchief gaat de komende jaren inwoners met een migratie-achtergrond intensiever betrekken bij de Haagse geschiedenis en de migratiegeschiedenis met medewerking van deze inwoners in woord en beeld documenteren.**

## 4.2 Het e-depot

De paradox van het digitale tijdperk is dat informatie oneindig kan worden gekopieerd, maar dat de kans om informatie in authentieke vorm te behouden sterk is afgenomen. De gemeente Den Haag moet op grond van de Archiefwet desondanks ervoor zorgen dat dit gebeurt (dit betreft namelijk een wettelijke verplichting). Daarvoor zijn maatregelen en voorzieningen nodig. De uiteindelijke – gecontroleerde – situatie, waarin digitale informatie de eeuwen kan doorstaan, noemen we een e-depot.

De specifieke verantwoordelijkheid om regie te voeren op het tot stand komen hiervan ligt bij de gemeentearchivaris, maar deze vormt de laatste schakel in een keten. In de hele keten, vanaf de productie/het ontstaan van de informatie, dient er rekening te worden gehouden met digitale duurzaamheid. Nauwe samenwerking met de collega's van informatiebeleid uit de lijn en uit de bedrijfsvoeringskolom is daarbij noodzakelijk.

De gemeente Den Haag is goed begonnen door te sturen op opname van gestructureerde informatie in een documentmanagementsysteem (DMS). Dat vormt een goede grondslag om aan recordmanagement te doen en om digitale behoudsmaatregelen verder te modelleren. De weg daar naar toe is een ontwikkelingstraject en geen simpele implementatie van een bestaande voorziening. Hiertoe is samenwerking binnen de gemeente Den Haag nodig en samenwerking met archiefinstellingen in binnen- en buitenland.

### Speerpunt 2

**Het Haags Gemeentearchief maakt een plan voor de inrichting van een e-depot (2018): het geheel van maatregelen en voorzieningen dat het duurzaam beheren en raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden mogelijk maakt.**

## 4.3 Digitale ontsluiting

De eerder genoemde grootschalige ('bulk-') digitalisering van collecties vormt het derde speerpunt. Het Haags Gemeentearchief is een instelling met tientallen miljoenen documenten. Naar schatting is ongeveer 2% van de gehele collectie op dit moment digitaal. Grote en veel geraadpleegde bestanden zijn niet online toegankelijk en bovendien lijden grote bestanden, zoals bijvoorbeeld het bouwtekeningenarchief, dagelijks schade door het raadplegen en kopiëren van kwetsbare tekeningen.

De gemeente Den Haag digitaliseert op verschillende locaties: de scanstraat op de Fruitweg digitaliseert materiaal dat in doorvoer kan worden gescand, meestal A4 formaten, maar soms ook grotere formaten. Dit leidt tot een grote output. Op het Spui vindt *digitaliseren op verzoek* (DOV) plaats ten behoeve van klanten van het Haags Gemeentearchief. Het gaat om verschillende formaten papier, vaak ook banden. In november 2016 is de één miljoenste scan gemaakt. Dit vraaggestuurd digitaliseren is desondanks te traag om een doeltreffende oplossing te bieden voor grote en complexe bestanden als het notarieel archief of het bouwvergunningenarchief.

Zoals in de paragraaf over beheer en behoud aangegeven, is het belangrijk om kwetsbare en veel geraadpleegde collecties niet meer in origineel aan het publiek in handen te geven. Tegelijk is het publiek zeer gebaat met snelle en eenvoudige online toegang tot documenten. Ten opzichte van andere grote archieven is op dit gebied een achterstand ontstaan.

In beginsel zijn er verschillende wegen om invulling te geven aan grootschalige digitaliseringprogramma's:

- *in eigen beheer*  
Dit vereist een investering in apparatuur, management en kwaliteitscontrole. Er zijn kansen om dit als werkgelegenheidsproject uit te voeren (daar zijn goede voorbeelden van).
- *in uitbesteding*  
Dit is in veel gevallen de snelste weg, maar vergt evengoed management en strakke kwaliteitscontrole.

In beide gevallen zijn er voorbereidende werkzaamheden, die erg arbeidsintensief kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld het schonen van dossiers.

### **Speerpunt 3**

**Het Haags Gemeentearchief maakt een plan voor de digitalisering van belangrijke en veel geraadpleegde bestanden (2018) om het behoud ervan te verzekeren en om het publiek eenvoudig en op afstand toegang te kunnen geven tot de informatie.**

## **V. Positionering Haags Gemeentearchief**

### **5.1 Het Haags Gemeentearchief als onderdeel van de gemeente**

Het Haags Gemeentearchief is het oudste organisatieonderdeel van de gemeente dat sinds zijn oprichting nog onveranderd zijn functiebenaming (gemeentearchief) voert. Dat enkele feit maakt al duidelijk, dat het niet om zomaar om een organisatieonderdeel gaat, maar om een instelling met een zelfstandig karakter. Dat het Haags Gemeentearchief nooit op het lijstje met te verzelfstandigen onderdelen heeft gestaan, vloeit logischerwijs voort uit het feit dat het de gemeentelijke archieven beheert en een interne toezichthoudende taak heeft.

Tegelijkertijd is het Haags Gemeentearchief een instelling met voor 90% een publiekstaak die in het culturele domein ligt. De onderbrenging van het Haags Gemeentearchief medio 2016 in de sector Bibliotheek en Archief van de Dienst Publiekszaken is in dit verband dan ook logisch. De samenwerking met Bibliotheek Den Haag was de afgelopen jaren al gegroeid door de locatie van de

historische informatiepunten in de bibliotheken. Deze organisatorische constructie biedt daarmee voordelen.

Het is voor het functioneren van het Haags Gemeentearchief belangrijk dat het tamelijk autonoom kan opereren als cultureel instituut binnen de Haagse culturele (erfgoed-) context en dat het ook door het publiek als zodanig wordt gezien. De gemeentearchivaris is hoofd van het archief en presenteert en vertegenwoordigt het archief extern. Intern heeft de gemeentearchivaris op grond van de Archiefwet bijzondere bevoegdheden op het gebied van kaderstelling en toezicht. De gemeentearchivaris communiceert in het kader van die bevoegdheid rechtstreeks met het college.

Omdat het Haags Gemeentearchief niet alleen een cultureel instituut is, maar ook een logisch verlengstuk van de gemeente Den Haag, voert het de gemeentelijke huisstijl. Binnen die huisstijl moet wel de maximale ruimte worden benut om tot een samenhangende eigen presentatie te komen. Zowel het gebruik van [www.denhaag.nl](http://www.denhaag.nl) als sociale media is binnen de huidige context voor een instelling als het Haags Gemeentearchief onvoldoende geschikt om goed te communiceren met het publiek. Binnen de context van de gemeentelijke huisstijl zal naar een andere presentatievorm worden gezocht.

## 5.2 De relatie tot de klant

Sinds het Haags Gemeentearchief in 2001 zijn fotocollectie online toegankelijk maakte – en daarmee in één klap de grootste historische online fotodatabase van Nederland op dat moment realiseerde – zijn verschillende collecties online toegankelijk gemaakt. Klanten die aan genealogie (voorouderonderzoek) doen kunnen grote hoeveelheden informatie nu van het internet halen en hoeven in veel minder gevallen naar de studiezaal te komen. Het zwaartepunt van de raadpleging van informatiebronnen is verschoven naar internet. De hoeveelheid klanten op de studiezaal loopt in de duizenden, de hoeveelheid online klanten loopt in de honderdduizenden. De derde stroom klanten, namelijk de klanten die door educatieve activiteiten wordt bereikt, telt enige duizenden. Deze laatste groep heeft nog veel groeipotentie. Het Haags Gemeentearchief heeft verschillende soorten klanten, die zich ook op verschillende manieren en met verschillende intensiteit bezig houden met de historie.

Een klein deel van de klanten gebruikt het archief om zijn rechten vast te stellen of bewijs te zoeken inzake zijn positie jegens de overheid of derden. Deze categorie klanten – misschien beter als *burgers* aan te duiden – zijn vergelijkbaar met de overige klanten van de gemeentelijke diensten.

Een interne groep klanten bestaat uit de collega's van gemeentelijke diensten die informatie zoeken in relatie tot erfpacht, eigendom, belasting, archeologische vondsten, monumenten, of vervuiling van de bodem.

Een ander deel van de klanten maakt gebruik van het Haags Gemeentearchief als vrijetijdsactiviteit. Als culturele instelling verkeert het Haags Gemeentearchief daarbij in concurrentie met andere aanbieders van vrijetijdsactiviteiten. Snelle, efficiënte en aantrekkelijke beschikbaarheid van informatie is voor een groot deel van deze groep een voorwaarde om gebruik te maken van het

Haags Gemeentearchief. De meeste klanten maken gebruik van de online beschikbare informatie om zich snel te oriënteren.

Een deel van deze klanten draagt ook bij aan het completeren van de online aangeboden informatie. Voor onderzoek in de originele bronnen – waarvan het grootste deel niet digitaal beschikbaar is – kan gebruik worden gemaakt van de studiezaal of van de faciliteit *digitaliseren op verzoek*.

Er zijn verschillende beroepsgroepen waarvoor snelle beschikbaarheid van en goede advisering over de informatiebronnen bij het Haags Gemeentearchief belangrijk is: onder meer juristen, advocaten, notarissen, journalisten, redacteuren, schrijvers en theatermakers.

Speciale aandacht wordt daarbij gegeven aan studenten en wetenschappers, die de wetenschappelijk gefundeerde kennis over de geschiedenis van Den Haag helpen vergroten. De aandacht gaat daarbij niet alleen uit naar de individuele onderzoekers, maar ook naar de wetenschappelijke instituten die door het Haags Gemeentearchief als maatschappelijke partners worden beschouwd (ze de volgende paragraaf).

Deze verschillende soorten klanten vragen verschillende manieren van het aanbieden van de informatie:

- klanten die hun rechten willen vaststellen moeten snel kunnen weten of dat op basis van de beschikbare archiefbescheiden kan en eventueel naar andere instellingen worden verwezen;
- klanten die online de informatie raadplegen moeten dit zo eenvoudig mogelijk zelf kunnen doen;
- voor educatie dienen producten op maat gemaakt te worden voor de betreffende doelgroep;
- klanten op de studiezaal moeten efficiënt geholpen kunnen worden aan de informatiebronnen die voor hen van belang zijn;
- advisering en begeleiding dient te kunnen worden geboden bij complexe onderzoeken.

In samenwerking met andere archiefinstellingen zal verder onderzocht worden hoe de verschillende potentiële klantengroepen het effectiefst kunnen worden benaderd.

*Klantgegevens op jaarbasis (2016)*

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| Bezoekers studiezaal                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 4.500   |
| Aanvragen documenten via studiezaal                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 8.628   |
| Aanvragen digitalisering                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 1.058   |
| Op verzoek gemaakte scans                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 350.000 |
| Fotobestellingen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 1.169   |
| Deelnemers educatieve activiteiten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 11.200  |
| Aantal verstrekte bruiklenen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | 57      |
| Bezoekers websites:<br>- Algemeen: <a href="http://denhaag.nl/gemeentearchief">denhaag.nl/gemeentearchief</a><br>- Beelden: Foto's en prenten: <a href="http://haagsebeeldbank.nl">haagsebeeldbank.nl</a><br>Film: <a href="http://haagsefilmbank.nl">haagsefilmbank.nl</a><br>Video's: <a href="http://haagsevideobank.nl">haagsevideobank.nl</a><br>- Scholen: <a href="http://haagsecholen.nl">haagsecholen.nl</a><br>- Verenigingen: <a href="http://haagseverenigingen.nl">haagseverenigingen.nl</a><br>- Bedrijven: <a href="http://haagsebedrijventoen.nl">haagsebedrijventoen.nl</a><br>- Muziek: <a href="http://nederlandsmuziekinstituut.nl">nederlandsmuziekinstituut.nl</a><br>- Historische informatiepunten: <a href="http://historischdenhaag.nl">historischdenhaag.nl</a> | 720.000 |

### 5.3 De relatie tot maatschappelijke partners

De samenwerking met erfgoedinstellingen is de afgelopen jaren sterker geworden. Het zijn niet zoals vroeger 'eilandorganisaties', maar er wordt nauw samengewerkt. Dat geldt met name met de erfgoedinstellingen die een lokaal educatief-historische taak hebben: het Haags Historisch Museum, de afdelingen Monumentenzorg en Archeologie en de directie Cultuur van dienst Onderwijs Cultuur en Welzijn. De hechtheid van de samenwerking blijkt onder meer uit het gezamenlijk financieren en organiseren van initiatieven zoals de historische informatiepunten. Ook met het Museon wordt nauw samengewerkt en waar mogelijk ook met de kleinere historische musea.

Van oudsher is er een sterke band tussen het Haags Gemeentearchief en de Geschiedkundige Vereniging Die Haghe. Met andere historische verenigingen was het contact meer incidenteel. De afgelopen twee jaar heeft het Haags Gemeentearchief de oprichting gesteund van de stichting Haagse Historie en Erfgoed, die als een koepelorganisatie voor historische verenigingen zal functioneren.

Ook de totstandkoming van twee belangrijke producten van de stichting – het historische webportal [www.haagsehistorie.nl](http://www.haagsehistorie.nl) en het Haags Historisch Magazine – is door het Haags Gemeentearchief met raad en daad gesteund. Het verder uitbouwen van de contacten met de historische verenigingen is een belangrijke opgave voor de komende jaren. Een bloeiend lokaal historisch verenigingsleven zal leiden tot vruchtbare samenwerking in (educatieve) projecten en in groter gebruik van de bronnen bij het Haags Gemeentearchief.

Op het gebied van cultuureducatie wordt er samengewerkt in Cultuurmenu (wekelijkse groepen) en is er een aanbod in het kader van Cultuuronderwijs op zijn Haags. De historische informatiepunten bewijzen zich als samenwerkingspunt voor lokale historische verenigingen en stichtingen. De komende jaren zal daarom sterk de nadruk gelegd worden op het betrekken van deze groepen bij de historische informatiepunten.

Voor het verwerven van nieuwe inzichten in de Haagse geschiedenis is wetenschappelijk onderzoek belangrijk. De lijst met dissertaties waarvoor hoofdzakelijk gebruik is gemaakt van Haags bronnenmateriaal is aanzienlijk. Goede contacten met de afdelingen Geschiedenis in de diverse Letterenfaculteiten is daarvoor belangrijk. Het Haags Gemeentearchief zal voor zijn partners in het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek aanbod ontwikkelen, dat het mogelijk maakt om structureler dan voorheen wetenschappelijk onderzoek te faciliteren en te begeleiden.

Op nationaal niveau zijn de belangrijkste partners de archieven van de grote steden, met name het gemeentearchief Rotterdam, en het Nationaal Archief. Positiebepaling en belangenbehartiging voor de archiefsector als geheel vindt plaats vanuit de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland en de Branchevereniging van Archiefinstellingen in Nederland. Op specifieke terreinen, zoals digitaal erfgoed, conservering, foto- en filmmateriaal e.d. zijn er samenwerkingsverbanden en expertorganisaties, zoals de Nederlandse Museum Vereniging en de Vereniging Topografische Atlas.

## **VI. De uitvoering**

### **6.1 Organisatieontwikkeling**

Het Haags Gemeentearchief heeft in het kader van de bundeling van bedrijfsvoering enkele taken overgedragen: het beheer van het documentmanagementsysteem (DMS Plato) is overgedragen aan de bundeling div/dim en de communicatieactiviteiten ten behoeve van de diensten aan de bundeling Communicatie. De overdracht zal in 2017 worden afgerond. In totaal neemt de formatie van het Haags Gemeentearchief daarmee met ca. 10 fte af. Er blijft een sterke binding met DMS Plato, omdat het Haags Gemeentearchief verantwoordelijk is voor de e-depot functionaliteit (zie par. *Toezicht en kaderstelling*).

#### ***Kennis als motor***

De werkzaamheden van het Haags Gemeentearchief zijn gebaseerd op de kennis van medewerkers. Er is kennis nodig van de historie, van de informatie-inhoud van de verschillende archiefbronnen in verschillende tijdvakken en kennis van druktechnieken, opnametechnieken, materialen etc. Er is veel kennis aanwezig die onderhouden moet worden, want sommige kennis veroudert. Hij moet ook uitgebreid worden, want er komen nieuwe opgaven bij, zoals de toepassing van de Wet hergebruik overheidsinformatie en Open Data. Ook voor innovatieve concepten is kennis een voorwaarde. Het Haags Gemeentearchief is kwetsbaar omdat sommige essentiële kennis maar bij één persoon aanwezig is. Het is noodzakelijk dat medewerkers specialistische kennis hebben en dat deze kennis bij meerdere personen aanwezig is.

#### **14.**

**Het onderhouden en uitbreiden van kennis zal planmatig worden opgepakt in het opleidingsplan. De noodzakelijke kennis zal bij meerdere personen worden ontwikkeld.**

Het Haags Gemeentearchief heeft een vergrijzend medewerkersbestand. Dat betekent dat er een moment aanbreekt dat veel expertise binnen relatief korte tijd verdwijnt. Het is een belangrijke zorg voor de komende jaren om daarop te anticiperen zodat het Haags Gemeentearchief zijn rol als kennisinstelling kan blijven vervullen. Vakmatige expertise en historische kennis zijn beide belangrijk.

De strategische personeelsplanning zal de komende jaren gericht worden op:

- het verjongen van de organisatie;
- de juiste personen/expertise aantrekken;
- expertise breder beleggen;
- nieuwe expertises ontwikkelen.

Instrumenten als natuurlijk verloop, stimulering van mobiliteit en het opleidingsbudget zullen hiervoor worden aangewend.

## 6.2 Financiering en realisatie

Het Haags Gemeentearchief maakt deel uit van het programma Cultuur en Bibliotheek – programma 5 van de begroting. Binnen dit programma zijn de middelen bestemd om het activiteitenprogramma zoals hiervoor genoemd te financieren. Dit geldt niet voor de grootschalige (nieuwe) activiteiten. Deze activiteiten zullen uitgewerkt worden in plannen waarover reguliere prioriteitenafweging en besluitvorming kan plaatsvinden. Voor het overige geldt dat het intensiveren van bestaande activiteiten en het uitvoeren van nieuwe activiteiten zoals hiervoor beschreven door het Haags Gemeentearchief plaatsvindt door binnen de opdracht en taken keuzes te maken. De realisering en financiering van de verschillende onderdelen wordt als volgt gepland:

### *Actielijst*

### *Realisatie en financiering*

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                          |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.<br>De strategie voor de komende jaren is om archieven minder diepgaand te ontsluiten, maar wel zo dat de klant er informatie aan kan ontleen. Op deze wijze beschikt de klant snel over basale informatie. Met gelijkblijvende arbeidscapaciteit voor deze werkzaamheden zal de komende vier jaar de achterstand in basale ontsluiting voor een groot deel worden ingelopen. | Herschikking inzet formatie                                                                              |
| 2.<br>De komende jaren zullen de mogelijkheden voor vrijwilligers om mee te werken aan het toegankelijk maken van collecties worden vergroot. Hiertoe zullen in de betreffende applicaties mogelijkheden voor crowdsourcing worden vormgegeven.                                                                                                                                 | Vormgeving applicatie die hiervoor geschikt is; vergt incidentele investering; wordt uitgewerkt in plan. |
| 3.<br>Zowel de bulk-digitalisering als de doorlopende digitalisering op verzoek moeten geïntensiveerd worden om klanten goed te kunnen blijven bedienen. Hiervoor zal extra financiering noodzakelijk zijn. Het Haags Gemeentearchief maakt een plan om daar invulling aan te geven.<br>N.B. zie ook actiepunt 9.                                                               | Vergt meerjarige investering, deels mogelijk als werkgelegenheidsproject; wordt uitgewerkt in plan.      |
| 4.<br>De belangrijke expertise in het goed begeleiden van interne en externe digitaliseringprojecten zal worden belegd bij een aparte functionaris.                                                                                                                                                                                                                             | Herschikking inzet formatie                                                                              |
| 5.<br>Het Haags Gemeentearchief zal – mede als gevolg van de uitbreiding van historische informatiepunten – meer educatieve activiteiten buitenshuis organiseren. Om dit mogelijk te maken zal er versterkt worden ingezet op samenwerking met historische verenigingen en erfgoedpartners in de stad.                                                                          | Herschikking inzet formatie, samenwerking met vrijwilligers                                              |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 6.<br>De gebruiksvriendelijkheid en toegankelijkheid van de informatie op internet wordt verbeterd, presentaties zullen ook via nieuwe kanalen en platformen worden gerealiseerd.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Herschikking inzet formatie                                                                                                                                      |
| 7.<br>Voor specifieke doelen en doelgroepen worden nieuwe onderzoeksgidsen vervaardigd. In eerste instantie zullen die gericht zijn op de Haagse migratiegeschiedenis.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Herschikking inzet formatie                                                                                                                                      |
| 8.<br>Uit een oogpunt van behoud van archiefstukken is bulkdigitalisering nodig. Dit geldt niet alleen voor belangrijke bestanden in de archiefbewaarplaats, maar bijvoorbeeld ook voor het bouwdoossierarchief, dat nog bij de betreffende dienst berust. Dat bestand lijdt dagelijks aanzienlijke schade door raadpleging en kopiëring.                                                                                                                                                            | Vergt incidentele en structurele middelen: wordt uitgewerkt in een plan. Zie speerpunt 3.                                                                        |
| 9.<br>Het Haags Gemeentearchief zorgt – in overleg met de verantwoordelijke voor informatiebedrijfsprocessen – dat wordt voldaan aan externe kaders (waaronder Archiefwet 1995, NEN-ISO 15489, Richtlijn Metagegevens Overheidsinformatie) en interne kaders (waaronder Archiefverordening Den Haag, Besluit Informatie- en Archiefbeheer).                                                                                                                                                          | Wettelijke verplichting; vergt incidentele en structurele middelen; wordt uitgewerkt in plan.                                                                    |
| 10.<br>Het Haags Gemeentearchief zal zich proactief, gevraagd en ongevraagd, inzetten om te komen tot een vergroting van het aantal substitutieprojecten binnen het concern bij de gemeentelijke diensten.                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Reallocatie bestaande inzet en middelen                                                                                                                          |
| 11.<br>Het Haags Gemeentearchief verricht onderzoek naar de verschillende wijzen waarop een e-depot conceptueel optimaal kan worden gepositioneerd in de informatiearchitectuur van de gemeente Den Haag, neemt daartoe deel in landelijke overleggen en zorgt in overleg met de bedrijfsvoeringskolom voor implementatie van een e-depotfunctionaliteit.                                                                                                                                            | Vorbereiding door reallocatie bestaande inzet en middelen; realisering vergt incidentele en structurele middelen; wordt uitgewerkt in een plan. Zie speerpunt 2. |
| 12.<br>De gemeente Den Haag is op basis van een convenant met de gemeente Leidschendam-Voorburg volledig verantwoordelijk voor de historische archieven en collecties van die gemeente, die bij het Haags Gemeentearchief berusten. In beginsel worden ook nieuwe onderdelen van archieven en collecties daarheen overgebracht. Een knelpunt is dat de huidige archiefbewaarplaats praktisch vol is. Door schoning, vernietiging en digitalisering van archieven kan hierin ruimte worden geschapen. | Reallocatie bestaande inzet en middelen                                                                                                                          |

## Meerjarenvisie Haags Gemeentearchief 2017-2020

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|
| 13.<br>Het Nederlands Muziek Instituut heeft als belangrijkste muzikale erfgoedinstelling van Nederland een eigen netwerk en presentatie. Bedrijfsprocessen worden zoveel mogelijk geharmoniseerd. De toegevoegde mogelijkheden van het Haags Gemeentearchief en Bibliotheek Den Haag worden zoveel mogelijk benut om de functie van het NMI gestalte te geven. | Reallocatie bestaande inzet en middelen |
| 14.<br>Het onderhouden en uitbreiden van kennis zal planmatig worden opgepakt in het opleidingsplan. De noodzakelijke kennis zal bij meerdere personen worden ontwikkeld.                                                                                                                                                                                       | Middelen opleidingsbudget               |

| SPEERPUNTEN                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Speerpunt 1.a<br>De historische informatiepunten gaan in samenwerking met geïnformeerde vrijwilligers van de historische verenigingen in Den Haag bemenst worden om bezoekers te betrekken bij de geschiedenis van de stad.                                  | Reallocatie bestaande inzet en middelen                                                                                                                                                                             |
| Speerpunt 1.b<br>Het Haags Gemeentearchief gaat de komende jaren inwoners met een migratie-achtergrond intensiever betrekken bij de Haagse geschiedenis en de migratiegeschiedenis met medewerking van deze inwoners in woord en beeld documenteren.         | Reallocatie bestaande inzet en middelen                                                                                                                                                                             |
| Speerpunt 2<br>Het Haags Gemeentearchief maakt een plan voor de inrichting van een e-depot (2018): het geheel van maatregelen en voorzieningen dat het duurzaam beheren en raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden mogelijk maakt.              | Zie actiepunt 13:<br>Dit plan zal separaat met dekkingvoorstel ter besluitvorming worden aangeboden. Conform de financiële spelregels zullen deze worden betrokken bij de begrotingsvoorbereiding 2019-2022.        |
| Speerpunt 3<br>Het Haags Gemeentearchief maakt een plan voor de digitalisering van belangrijke en veel geraadpleegde bestanden (2018) om het behoud ervan te verzekeren en om het publiek eenvoudig en op afstand toegang te kunnen geven tot de informatie. | Zie actiepunten 4 en 10:<br>Dit plan zal separaat met dekkingvoorstel ter besluitvorming worden aangeboden. Conform de financiële spelregels zullen deze worden betrokken bij de begrotingsvoorbereiding 2019-2022. |

### **6.3 Kwaliteit/jaarplannen/rapportages**

De Haags Gemeentearchief hanteert het volgende systeem van planning en rapportage van de activiteiten:

- De activiteiten worden jaarlijks georganiseerd en gepland aan de hand van het model Ondernemen in Kwaliteit (OIK).
- De jaarlijkse verslaglegging gebeurt uit doelmatigheidsoverwegingen uitsluitend via de website.
- Cijfers over het aantal bezoekers en de deelname aan activiteiten worden handmatig gegenereerd; raadplegingen van de verschillende websites en digitale bestanden worden automatisch gegenereerd.
- De financiële planning, controle en verslaglegging is onderdeel van de gebruikelijke gemeentelijke systematiek.